

Bölüm 3 – Temel Bankacılık Kavramları

Her meslekte olduğu gibi bankacılık mesleğinde de mesleğe özel terminoloji vardır. Bu kavramlar etimolojik kökenden ziyade ne anlama gelir onlar anlatılacaktır.

1. Temel Kredi Kavramları

RİSK: Hedefin gerçekleşmesini engelleyecek her türlü gelişme. Bugün yapılan planların gelecekte başarısız olma olasılığı, hatalı karar verme... Firma içi-dışı, önlenabilir-önlenemez, sistematik-sistematik olmayan, finansal-finansal olmayan...

Kredi: Müşterilere sağlanan nakdi veya gayri nakdi imkanlar. “itibar” bankacılıkta kullanılan en temel anlatımdır. Finansal kaynakların verimli kullanılması bankalar açısından çok önemlidir, kaynakların en uygun kanallara aktarılması kar maksimizasyonu açısından kritiktir.

Nakit Kredi: Kaynakların para olarak kullanılması.

Gayrinakli Kredi: Bankanın müşterilere kefil olmasıdır.

Toplam Kredi Limiti: Bankacılık hukuku (genel) ve politikalar çerçevesinde gerçek veya tüzel kişiye tahsis edilen toplam limit.

Kredi Skorlaması: Müşteri Kredibilitesinin finansal olan ve olmayan verilerinden hareketle matematiksel ve istatistiksel yöntemler sonucunda el edilen skora bağlı olarak ifade edilmesidir.

Kredi Derecelendirmesi (Raiting): Bir kuruluşun finansal yükümlülüklerini zamanında yerine getirip getirmeyeceğini tahmin etmek üzere kullanılan, firmanın geçmiş ve bugünkü nitel ve nicel verilerine dayanarak yapılan bir sınıflandırma sistemidir. (Raiting, spes,f,kbir borçlunun kredibilitesinin ve geri ödeme kabiliyetinin değerlendirilmesidir, A+, B, B+)

Kredi Tahsis Yetkisi: Kredi onay yetkisi. (Şube, otorize)

Plasman: Paranın gelir getirici bir alacağa veya menkul yahut gayrimenkul kıymete bağlanmasıdır. Bir yatırımda işletilmesidir.

Depasman: Limit üzerinde kredi tahsisi.

Münakale: Münakale kredi onay makamınca tahsis edilen belirli bir türdeki kredi limitinden,limit aşımına sebep olmayacak şekilde,kredi eşdeğerliliği,teminat ve vade durumları

da dikkate alınarak başka bir türde kredi kullanılabilmesi işlemidir. Yani müşterinin bir kredi türü için tanımlanmış ve kullanıma müsait olan limitinden alınmak suretiyle başka bir kredi türüne aktarım yapılması işlemidir.

Moralite: Karakter. Borç ödeme ahlakı.

2. Temel Banka Hukuku Kavramları

Gerçek Kişi: İnsan.

Tüzel Kişi: Gerçekte var olmayan ancak ticaret kanunu, borçlar kanunu ve diğer özel hukukta tanımlanan kişi sayılan kurum kuruluş.

Yerleşik Kişi:

Yurtdışında işçi, serbest meslek, müstakil iş sahipleri dahil Türkiye’de ikamet sahibi gerçek ve tüzel kişiler ile yerleşmek niyetiyle bir takvim yılı içinde Türkiye’de devamlı 6 aydan fazla kalanlar. Dışarda yerleşik olanlardan T.C. kanunlarına göre sermaye tahsisi nedeniyle Türkiye’de şube açmış veya şirkete katılmış kişiler yerleşik sayılır. Yerleşik kişilere kredi açılır.

Karşılıklar: Bankaların vadesinde tahsil edemediği alacakları nedeniyle doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararlarının karşılanması amacıyla mali tablolarda hesaben ayrılan ve gider yazılan tutarlar.

Temerrüt: Alacaklı temerrüdünün en yaygın örneği, alacaklının borçlunun borcunu ödemeye hazır olduğunu bildirdiği halde, ödemeyi kabul etmemesidir. Borçlu temerrüdü, borçlunun borcunu zamanında ve usulüne uygun olarak yerine getirmemesidir.

3. Temel Operasyon Kavramları

Cari Hesap: Müşterilere açılan vadesiz hesaplar.

Mudi: Mevduat sahibi.

Valör: Faiz hesaplamalarında başlangıç kabul edilen tarih. Kredi hesaplarına alacak kaydedilen hareketler için valör işleminin yapıldığı günü takip eden ilk iş günü, borç kaydedilen işlemler için ise valör işlemin yapıldığı gündür.

Vade: İşlemin son bulacağı tarihtir. (Kredi, mevduat...)

Tediye Fişi: Kasa ödeme fişi, kasadan para çıkışına sebep olan belgelerin kaydedildiği fiştir. Fişler birbirini takip eden sıra numarası ile düzenlenir.

Hesap Özeti: Bankalar, kanuna göre mevduat sahiplerine aksi halde yazılı talep olmadıkça her yıl Ocak ayı içerisinde hesap özeti göndermek zorundadırlar. Mevduatın zamanaşımına uğramasını engellemek için.

Ekstre: Üçer aylık hesap özeti, hesabı bulunan kişilere belli dönem sonlarında gönderilen hesap hareket özeti.

Dekont: Yapılan işlemin detayı gösteren fiş.

Havale: Aynı banka farklı hesaplar içerisinde yapılan para aktarımı.

Virman: Aynı banka aynı kişi hesapları içerisinde yapılan para aktarımı.

EFT: Farklı banka şubeleri içerisinde yapılan para aktarımı.

FAST: Fonların Anlık ve Sürekli Transferi. 7/24

Kambiyo: Para ya da para yerine geçen belgelerin değiştirilmesine özgü olan işlemlerdir. Para alım ve satımı ile ilgili işlemleri kapsar. Dış ticarete dövizli işlemleri kapsar.

Nakit Ankes: Bankalar para üzerinden kar elde eden kurumlardır, Taahhütlerini yerine getirmek üzere kasalarında belirli miktarda nakit değer bulundurmak zorunda olan bankalar gün sonunda elindeki fazla banknot ve dövizleri TCMB'nin en yakın ilgili şubesine götürerek o bankaya ait hesaba yatırır, böylece ihtiyaç fazlası parasal değer TCMB hesaplarında değerlendirilir. Fazla para tutanlar cezalandırılır.

Çek Takası: Çeklerin bankalar arasında hesaben ödenmesini sağlayan bir sistemdir. Farklı banka şubesine tahsil amacıyla ibraz edilen bir çekin, çeke ilişkin muhtelif bilgilerin çek takas sistemi vasıtasıyla hesabın bulunduğu bankaya gönderilerek hesap durumunun sorulması sonrasında ibraz edilen banka şubesinden tahsil edilebilmesi çek takas sistemi vasıtasıyla gerçekleşmektedir.

SWIFT: Society For Worldwide İnterbank Financial Telecommunications. Dünya bankalar arası finansal iletişim birliği. Merkezi brükseldedir. EFT nin yurtdışı olanı gibi kabul edebiliriz.

IBAN: Türkçe karşılığı “Uluslararası Banka Hesap Numarası” olan IBAN (International Bank Account Number), para transferlerinde kolaylık sağlanması amacıyla ilk olarak Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde, sonrasında ise farklı coğrafyalar ve Türkiye’de kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde IBAN standardının bankacılık işlemlerinde kullanılmasına 1 Eylül 2005 tarihinde başlanmış, Resmi Gazete’de yayınlanarak zorunlu hale gelmesi ise 2010 yılında gerçekleşmiştir. Bugün Türkiye’de IBAN sistemi hem yurtdışı hem de yurtiçi bankalar arası yapılan para transferlerinde geçerlidir.

4. Temel Mevduat Kavramları

MEVDUAT: Bankalarda tutulan paralardır.

Mevduat bankalar için hem bir yükümlülük hem bir kaynaktır. İstendiğinde ya da vadesinde iade edilmesi gerekir.

Vadesiz mevduatın istendiğinde; vadeli mevduatın vadesinde faiziyle birlikte iadesi kesin bir hak ve yükümlülüktür.

Mevduat toplama yetkisi **sadece ticari bankalara tanınmış bir ayrıcalıktır**. Ülkemizde Ticari Bankaların dışında ayrıca Kalkınma Bankaları ve Yatırım Bankaları da bulunmakta olup bu banka türlerinin mevduat kabul etme yetkileri yoktur.

VADELİ MEVDUAT: Bankaların, müşterilerinden para toplarken kullandığı yöntem olarak özetlediğimiz mevduat hesaplarının bir türü olan vadeli mevduatlarda, mevduat sahibine belirli periyotlar için faiz getirisi ödenir. Vadeli mevduat hesapları, Türk Lirasının yanı sıra döviz olarak ya da altın hesapları şeklinde de açılabilir.

TCMB vade türleri;

- 1 aya kadar vadeli
- 3 aya kadar vadeli
- 6 aya kadar vadeli
- 1 yıla kadar vadeli
- 1 yıl ve daha uzun vadeli

Ancak TCMB asgari süre belirlemediğinden 1,5, 7 günlük vadelerle mevduat kabul edilebilir. Kırık vade, esnek vade olabilir.

Döviz Tevdiat Hesabı: Yurt dışında ya da yurt içinde yerleşik olarak bulunan kişilerin, bankalarda açtıkları tüm yabancı para biriminden olan hesaplarına verilen isimdir. Yani bireysel olarak sizin herhangi bir bankada dolar, euro, pound gibi hesaplarınız varsa otomatik olarak döviz tevdiat hesabınız var demektir.

Kaydi Para: Gerçek ve tüzel kişilerin bankalarda bulunan vadesiz mevduatlarına karşılık verilen ve ödemelerde fiziki para yerine kullanılan banka parasıdır. Örneğin müşteri hesabından para çektiğinde, kaydi para nakit paraya dönüşür.

Bankaların Kaydi Para Yaratması Bankalar ellerinde bulunan mevduatları kullanarak veya merkez bankasından elde ettikleri rezervlerle kaydi para yaratabilirler.

Bankaların rezervleri arttıkça, bankalar bu ilave rezervleri kredi olarak kullanırlar, krediyi alanlar bununla yaptıkları harcamaları çekle ödeyerek mevduat yaratmış olurlar.

rezervler $\uparrow \rightarrow$ krediler $\uparrow \rightarrow$ mevduat $\uparrow \rightarrow$ krediler . . .

Mevduat çarpanı, bankacılık sisteminde ne kadarlık kaydi para yaratıldığını miktar olarak ölçmeye yarar. Bu bölümde kullandığımız basit modelde (yani bankaların serbest rezerv tutmadıkları ve hanehalklarının nakit tutmadıkları varsayımları altında) yaratılan kaydi para miktarı aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\Delta D = \Delta R \cdot \frac{1}{r_d} \quad (5.1)$$

burada ΔD vadesiz mevduat oranındaki değişiklik, ΔR rezervlerdeki değişiklik, r_d ise zorunlu karşılık oranını gösterir.

Önceki örneğimize dönersek: Merkez Bankasının A Bankası'ndan 100 TL'lik DİBS satın alması sonucunda (zorunlu karşılık oranı %10 ise), bankacılık sisteminde toplam ne kadarlık kaydi para yaratılır?

Denklem (5.1)' i kullanarak:

$$\Delta D = 100 \cdot \frac{1}{0,10} \rightarrow \Delta D = 1000$$

Örnek: %10 YKO ile bankaya yatan 1.000 TL ne kadar kaydi para yaratır.

.....

Anapara	Zorunlu Karşılık	Kalan Miktar	Kaydi Para
1.000	0,10	900	100
900	0,10	810	90
810	0,10	729	81
729	0,10	656	73
656	0,10	590	66
590	0,10	531	59
531	0,10	478	53
478	0,10	430	48
430	0,10	387	43
Teorik Toplam (ilk yatan 1.000 TL dahil)			10.000

5. Temel Bankacılık Geliri Kavramları

Faiz: Ekonomik olarak paranın zaman değeri.

Komisyon: Yapılan iş ve işlemler karşılığında alınan para.

Masraf: Banka hizmeti karşılığı elde edilen gelir. Dosya masrafı gibi.

Kesinti: Devlet adına kaynaktan alınan KKDF, BSMV gibi yükümlülükler karşılığı alınan ücret.

KKDF: Kredi Kullanımı Destekleme Fonu, kar üzerinden hesaplanarak resmi kurumlara ödenir.

BSMV: Banka ve Sigorta Muamele Vergisi.

6. Temel Teminat Kavramları

Teminat: Kredilerin geri ödenmemesi riskine karşılık güvence altına alınan her türlü menkul veya gayrimenkul değerler.

İpotek: Kredinin geri ödenmeme riskine karşılık taşınmaz malların teminat gösterilmesidir.

Rehin: Bir borcun ödenmesinin temini amacıyla borçlu tarafından alacaklıya verilen ve borç bitince geri alınan kıymetli mal.

Temlik: Bir hakkın ya da alacağın bir başka kimseye veya bankaya devredilmesidir. Bankacılıkta teminat gibi kullanılabilir.

Kefil: Sözleşmeyi veya borç evrakını borçlu ile birlikte imzalayan ve borç için her türlü yükümlülüğe müşterek ve müteselsilen sorumlu olan kişi.

Ekspert Raporu: Arsa, konut, iş yeri, taşıt gibi gayrimenkullerin değerini tespit eden ve lisanslı ve yetkili kişilerce hazırlanan rapor.

Genel Kredi Sözleşmesi: Banka ile müşteri arasında imzalanan, çerçeve sözleşme.

Marj: Kredi kullanılırken alınan teminat ile karşılığında ödenecek kredi arasındaki fark.

Pari Passu: Eşir-Temel. Teminat alınırken diğer finans kuruluşlarına verilenden daha düşük teminat almamak.